

УДК 796.071.4

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ СПОРТИВНОГО РЕЗЕРВУ

Ірина ПЕТРЕНКО

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. Для узагальнення та розкриття організаційних та економічних аспектів функціонування спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву в статті дається обґрунтування організаційно-економічного механізму їх діяльності та його основних складових. Представлено структуру основних показників ефективного функціонування спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, які передбачають активне залучення їх внутрішніх резервів та адаптацію цих організацій до сучасних економічних умов.

Ключові слова: спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву, організаційно-економічний механізм, показники, ефективна діяльність.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Стрімке зростання досягнень у світовому спорті зумовлює постійний пошук інноваційних, ефективніших засобів, методів і організаційних форм підготовки спортивного резерву в Україні. Одним із найважливіших резервів підвищення ефективності спортивної підготовки є удосконалення організаційно-економічного механізму системи дитячо-юнацького, резервного спорту та спорту вищих досягнень у країні на основі сучасних даних науки та світової практики.

У період перехідної економіки сфера фізичної культури та спорту перебуває на етапі реформування. Існування дієвого економічного механізму в цій складовій частині соціальної сфери не є можливим без наявності дієвого господарського механізму сфери послуг у цілому і, зокрема нових організаційно-економічних механізмів функціонування організацій у системі підготовки спортивного резерву, а саме – спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву.

Ця робота виконується згідно зі Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011 – 2015 рр. за темою 1.7 «Теоретико-методологічні та прикладні аспекти використання інноваційних технологій у спортивному менеджменті».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нині, в умовах інтенсивного зростання спортивних результатів і конкуренції на міжнародній спортивній арені, розширення науково-методичних основ підготовки спортсменів виникає необхідність у вивченні та пошуку шляхів удосконалення всіх складових системи підготовки спортивного резерву. Відомо, що від того, наскільки доцільно вона побудована, багато в чому залежить подальше удосконалення спортивної підготовки.

Аналіз наукової та методичної літератури свідчить про те, що основна увага приділяється вченими питанням побудови багаторічної підготовки, спортивного тренування, відбору у видах спорту. Про це свідчить аналіз робіт Н. Борецької [1], І. Матвієнко [10], В. Платонова [15], О. Шинкарук [19] та ін. Організаційні та методичні основи підготовки спортивного резерву викладено в працях О. Жданової [7], В. Мудрика [12], І. Приходька [16], Г. Путятіної [17]. Ідеї педагогічних, психологічних, моральних аспектів виховання й підготовки спортсменів знайшли своє відображення в дослідженнях В. Бондаренка [3], Т. Парфьонова [13]. Питання планування, ціноутворення, просування і реалізації фізкультурно-спортивних товарів та послуг були об'єктом досліджень В. Галкіна [4], Ю. Мічуди [11], І. Петренко [14]. У працях О. Борисової [2], М. Дерепи [5], М. Маковесвої [9] знайшли відображення питання підприємницької діяльності фізкультурно-спортивних організацій.

Але недостатньою мірою, на наш погляд, науковці звертають увагу на підвищення соціально-економічної ефективності організацій сфери фізичної культури та спорту, оптимізацію механізму фінансування, аналізу організаційних, економічних відносин, що виникають у про

цесі діяльності фізкультурно-спортивних організацій, зокрема спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву. Саме вони є складовою частиною поповнення збірних команд країни висококваліфікованими спортсменами. Лише в окремих випадках ці питання автори порушували у зв'язку з іншими проблемами, що стосуються розвитку економічних відносин і соціальної сфери в цілому.

Метою цього дослідження є обґрунтування організаційно-економічного механізму управління підготовкою спортивного резерву.

Результати дослідження та обговорення. Популярність олімпійського спорту в сучасному світі, його інтенсивна комерціалізація і професіоналізація, постійно збільшувана соціально-політична значущість успіхів на Іграх Олімпіад, Паралімпійських, Дефлімпійських, Всесвітніх спортивних іграх сприяли останніми роками до формування у багатьох країнах світу високоефективних систем підготовки спортсменів.

В умовах ринкової економіки, скорочення бюджетних асигнувань на розвиток сфери фізичної культури та спорту в нашій державі, обмеження можливостей із залучення позабюджетних джерел фінансування посилюється кризове становище фізкультурно-спортивних організацій та установ. Тому однією з актуальних проблем, що вимагають свого рішення й спеціальних досліджень є аналіз організаційно-економічних умов функціонування організацій з підготовки спортивного резерву, формування організаційно-економічного механізму їх ефективного функціонування.

В економічному словнику поняття «механізм» розглядається як «послідовність станів, процесів, що визначають собою яку-небудь дію, явище» [20]. Господарський механізм визначається як «сукупність економічних структур, інститутів, форм і методів господарювання, яка слугує зв'язкою й погодженням суспільних, групових і приватних інтересів, забезпечує функціонування та розвиток національної економіки» [20]. Автори сучасного економічного словника названу категорію розглядають як «сукупність організаційних структур, конкретних форм і методів управління, а також правових норм, за допомогою яких реалізуються діючі в конкретних умовах економічні закони, процес відтворення» [18].

Беручи до уваги вже наявні трактування, ураховуючи той факт, що поняття «організаційно-економічний механізм» належить до складних економічних категорій процесу управління, які відповідають діям об'єктивних економічних законів, даємо визначення організаційно-економічного механізму. Отже, організаційно-економічний механізм управління діяльністю фізкультурно-спортивних організацій – це сукупність організаційних, економічних методів і засобів, які дають можливість організації мати стійке положення на ринку, залучати і зберігати споживачів при реалізації основної мети своєї діяльності.

У дослідженнях А. Ємцевої (2006), О. Козиревої (2006), М. Маковецької (2002) подано загальну характеристику організаційно-економічним аспектам функціонування фізкультурно-спортивних організацій. Організаційний аналіз діяльності спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву дозволяє сформулювати комплексне уявлення про організаційно-економічний механізм управління спортивного резерву. Організаційно-економічний механізм є взаємозалежною сукупністю основних елементів у вигляді складових організаційного та економічного впливу. Організаційна складова механізму – це сукупність методів і важелів оптимізації умов і процесів організації, впровадження нововведень в організації. Складові організаційного механізму управління (структурні, організаційно-адміністративні, інформаційні механізми) мають властивість комплексності впливу. Оскільки вони є організаційними за основним характером їх впливу, то мабуть одночасно одночасно риси економічного та мотиваційного механізмів і завдяки цьому мають сильні взаємозв'язки з останніми.

Структурна складова організаційного механізму управління спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву складається з таких елементів: механізм гнучкої перебудови системи завдань (виділення пріоритетів), механізм посилення організаційного потенціалу за рахунок раціоналізації структури організації (структурної перебудови).

Основними складовими організаційно-адміністративного механізму є програмно-цільове планування розвитку спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву (інве-

стиційні програми, бізнес-плани), стандартизація. Цим механізмом властива адміністративна природа впливу, оскільки вони мають обов'язковий характер. Комплексність їх впливу може бути досягнута включенням планів стандартизації до складу цільової програми. На державному рівні управління стандартизація є не тільки обов'язковою (як норма права), але в низці випадків містить рекомендаційні норми, забезпечуючи тим самим свободу вибору. Як норма права вона є механізмом реалізації політики держави, тобто механізмом державного регулювання.

У сучасній ринковій економіці зростає роль інформаційних механізмів, які повинні стати найважливішою складовою комплексного механізму управління фізкультурно-спортивними організаціями.

На сучасному етапі розвитку сфери фізичної культури та спорту формування інформаційного механізму здійснюється таким чином:

- механізм організації оперативної та фундаментальної науково-технічної інформації про новітні досягнення вітчизняної та зарубіжної науки;
- механізм поширення нововведень (інновацій) на основі сучасних досліджень;
- механізм маркетингової інформації про стан ринку фізкультурно-спортивних товарів і послуг;
- механізм взаємодії організацій, що конкурують на ринку, які розробляють нові види послуг і технологій.

Наступною розглянутою складовою організаційно-економічного механізму управління спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву як некомерційних організацій є складова, пов'язана з економічними аспектами реалізації механізму управління. Вона є сукупністю методів і важелів, які забезпечують економічні умови їх діяльності й оцінювання економічної ефективності виконуваних перетворень.

До показників ефективності функціонування спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву необхідно зарахувати: економічну ефективність (систему фінансування організації, собівартість підготовки одного спортсмена, рівень заробітної плати співробітників), організаційно-управлінську ефективність (матеріально-технічна, кадрова, медико-біологічна забезпеченість, організація навчально-тренувального процесу), соціально-педагогічну ефективність (показники із захворюваності, підліткової злочинності, стабільності складу тих, хто займається, динаміка зростання індивідуальних показників фізичної підготовки й охоплення дітей заняттями фізичною культурою та спортом).

Основними показниками ефективності є організаційний ефект (створення інфраструктури управління, здатної оперативно знаходити й використовувати необхідні ресурси для підвищення ефективності функціонування); управлінський ефект (модернізація структури апарату управління і його підрозділів, що відповідають за планування, контроль, звітність, інформованість і інше забезпечення, а також розвиток ділових зв'язків із зовнішнім середовищем); економічний ефект (підвищення рентабельності функціонування, установалення взаємовигідної інтеграції з іншими організаціями, фізичними особами); соціально-педагогічний ефект (збільшення чисельності і стабільності складу, розширення охоплення організаційними формами зайняття фізичними вправами і спортом різних соціально-демографічних груп населення, позитивне ставлення до фізичної культури культури та спорту, поліпшення стану здоров'я, динаміка зростання індивідуальних показників фізичної підготовленості) [9].

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі **висновки**:

1. Однією із актуальних проблем, які потребують інноваційного рішення і наукових досліджень, є аналіз організаційно-економічних умов функціонування усієї системи підготовки спортивного резерву та її складової частини – спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву.

2. Організаційно-економічний механізм управління підготовкою спортивного резерву дозволить вирішити такі проблеми: вибір та обґрунтування оптимальної інноваційної діяльності, організаційної структури, оцінювання економічної ефективності інноваційних проце-

сів, а також їх координації для поліпшення діяльності спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву. При цьому якісна реалізація розглянутих елементів дозволить ефективно здійснювати управління організацією, що в результаті позитивно позначиться на кінцевих результатах усієї системи підготовки спортивного резерву.

Перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Передбачається якісний та кількісний аналіз складових наявного організаційно-економічного механізму управління спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву.

Список літератури

1. *Борецька Н.* Проблеми спортивного відбору: анкетування спеціалістів з гімнастики / Н. Борецька, В. Леонова // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2003. – № 3/4. – С. 52 – 53.
2. *Борисова О.* Теоретико-методологическое обоснование формирования и развития профессионального спорта в Украине (на материале тенниса) / О. Борисова // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2011. – № 1. – С. 3 – 11.
3. *Бондаренко В. В.* Спорт и воспитание личности / В. В. Бондаренко, А. Н. Перехрест // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х.; Донецьк, 2005. – № 10. – С. 205 – 208.
4. *Галкин В. В.* Экономика и управление физической культурой и спортом : учеб. пособ. для вузов / В. В. Галкин. – Ростов н/Д : Феникс, 2006. – 448 с.
5. *Дерепа М.* Особливості становлення та розвитку підприємництва у сфері фізичної культури та спорту / М. Дерепа // Теорія та методика фізичного виховання та спорту. – 2000. – № 1. – С. 104 – 106.
6. *Емцева А. И.* Организационно-экономические аспекты развития предприятий сферы услуг : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / А. И. Емцева. – Белгород, 2006. – 230 с.
7. *Жданова О. М.* Управління сферою фізичного виховання і спорту : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту] / О. М. Жданова, Л. Я. Чеховська. – Дрогобич : Коло, 2009. – 224 с.
8. *Козырева О. В.* Экономический механизм хозяйственной деятельности в физкультурно-спортивной сфере : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / О. В. Козырева. – М., 2006. – 145 с.
9. *Маковеева М. В.* Организационно-экономический механизм функционирования некоммерческих организаций в сфере физической культуры и спорта : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / М. В. Маковеева. – М., 2002. – 171 с.
10. *Матвієнко І.* Організація набору на етапі початкової підготовки як важлива ланка спортивного відбору / І. Матвієнко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 4. – С. 22 – 25.
11. *Мичуда Ю. П.* Закономерности рыночного функционирования сферы физическая культура и спорт / Ю. П. Мичуда // Современный Олимпийский спорт и спорт для всех: Междунар. науч. конгр. – Минск, 2003. – Т. 2. – С. 316 – 317.
12. *Мудрик В. И.* Организационно-управленческие основы физической культуры и спорта [справочные материалы] : учеб. пособ. / Мудрик В. И., Мичуда Ю. П., Заветный С. А. – Х. : ХНАДУ, 2008. – 408 с.
13. *Парфенова Т. Н.* Проектный менеджмент : организация педагогического обеспечения для физкультурно-оздоровительных клубов : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Малаховка, 2001. – 23 с.
14. *Петренко И. В.* Анализ экономических показателей деятельности специализированных детско-юношеских школ Харьковской области / И. В. Петренко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2011. – Вип. 86. – С. 445 – 449.
15. *Платонов В. Н.* Отбор и ориентация спортсменов в процессе многолетней подготовки / Платонов В. Н. // Теория спорта / под ред. Платонова В. Н. – К. : Вища школа, 1987. – Гл. 20. – С. 311 – 327.

16. Приходько И. И. Организация управления спортивной школой / И. И. Приходько, Г. Н. Путьятина // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х.; Донецьк : 2007. – № 5. – С. 140 – 144.
17. Путьятина Г. Н. Механизм управления спортивными школами на региональном уровне / Г. Н. Путьятина // Оздоровительные технологии по физической культуре и спорту в учебных заведениях. – Белгород; 2004. – С. 10 – 13.
18. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М. : ИНФРА, 1999. – 479 с.
19. Шинкарук О. А. Формування сучасного погляду на систему відбору спортсменів в олімпійському спорті / Оксана Шинкарук // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2006. – Вип. 10, т. II. – С. 444 – 449.
20. Экономический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://abc.inform-bureau.com/html/oicssenoaiiue_iaoaieci.html

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ ПОДГОТОВКОЙ СПОРТИВНОГО РЕЗЕРВА

Ірина ПЕТРЕНКО

Харьковская государственная академия физической культуры

Аннотация. С целью обобщения и раскрытия организационных и экономических аспектов функционирования специализированных детско-юношеских школ олимпийского резерва в статье дается обоснование организационно-экономического механизма их деятельности и его основных составляющих. Представлена структура основных показателей эффективного функционирования физкультурно-спортивных организаций, которые предусматривают активное привлечение внутренних резервов и адаптацию организации к современным экономическим условиям.

Ключевые слова: специализированная детско-юношеская школа олимпийского резерва, организационно-экономический механизм, показатели, эффективная деятельность.

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF MANAGEMENT OF RESERVE TRAINING

Iryna PETRENKO

Kharkiv State Academy of Physical Culture

Abstract. With the purpose of generalization and disclosure of organizational and economic aspects of specialized youth school of Olympic reserve function in the article the study of organizational and economic mechanism of their activities and their main components are provided. The structure of the main indicators of efficient functioning of sports and sporting organizations that provide active involvement of internal reserves and their adaptation to current economic conditions.

Key words: specialized junior school of Olympic reserve, organizational and economic mechanism, indicators, efficient functioning.